

Republica Moldova

H O T Ă R Ă R E

În numele Legii

14 aprilie 2016

mun. Chișinău

Instanța de contencios administrativ

a Curții de Apel Chișinău

având în componența sa:

Președintele ședinței, judecătorul

Domnica Manole

Grefier

Romina Barbos

Cu participarea reclamantului Grupul de Inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional, reprezentat de Andrei Năstase, președintele Biroului executiv, reprezentantului reclamantului – avocatul Dumitru Pavel (care acționează în baza mandatului seria MA nr. 0951221 din 07 aprilie 2016), reprezentantului pârâtului Comisia Electorală Centrală – Iurie Ciocan, președinte, reprezentantului pârâtului Comisia Electorală Centrală – Iulian Corotchi,

A examinat, în ședință publică, în ordinea contenciosului administrativ, cauza civilă intentată la cererea de chemare în judecată înaintată de Grupul de Inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional, reprezentat de Andrei Năstase, președintele Biroului executiv către Comisia Electorală Centrală privind anularea hotărârii Comisiei Electorale Centrale nr. 4608 din 30 martie 2016 „cu privire la rezultatele verificării listelor de subscripție prezentate de grupul de inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional” și obligarea Comisiei Electorale Centrale să adopte o hotărâre cu privire la inițierea referendumului republican constituțional,-

C O N S T A T Ă :

Argumentele participanților la proces.

1. La data de 04 aprilie 2016, Grupul de Inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional, reprezentat de Andrei Năstase, președintele Biroului executiv s-a adresat în Curtea de Apel Chișinău cu o cerere de chemare în judecată formulată în procedura contenciosului administrativ către Comisia Electorală Centrală prin care a solicitat instanței: anularea hotărârii Comisiei Electorale Centrale nr. 4608 din 30 martie 2016 „cu privire la rezultatele verificării listelor de subscripție prezentate de grupul de inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional” și obligarea Comisiei Electorale Centrale să adopte o hotărâre cu privire la inițierea referendumului republican constituțional.

2. În motivarea acțiunii înaintate, reclamantul a indicat că, prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale (în continuare CEC) nr. 4316 din 20 noiembrie 2015, a fost înregistrat grupul de inițiativă, în număr de 775 persoane cu drept de vot, pentru colectarea semnăturilor susținătorilor referendumului republican de modificare și completare a Constituției Republicii Moldova. Potrivit pct. 2 din hotărârea respectivă, CEC a stabilit termenul de 3 luni pentru colectarea semnăturilor care să înceapă cu data semnării actului de predare-recepționare a legitimațiilor membrilor grupului de inițiativă și a listelor de subscripție, iar la 14 decembrie 2015, a fost semnat actul de predare-recepționare a legitimațiilor membrilor grupului de inițiativă și a primelor liste de subscripție către grupul de inițiativă.

3. De asemenea, reclamantul a specificat că, grupului de inițiativă i-au fost eliberate 4 tipuri de formulare ale listelor de subscripție, fiecare tip conținând o întrebare din cele patru preconizate a fi supuse referendumului republican constituțional, cu un tiraj total de 100 mii fiecare, câte 25 mii file pentru fiecare tip de liste.

4. A indicat reclamantul că, la data de 14 martie 2016, grupul de inițiativă a prezentat Comisiei Electorale Centrale listele de subscripție și 4 procese-verbale din 14 martie 2016 cu privire la totalizarea colectării semnăturilor de către membrii grupului de inițiativă, corespunzător celor patru întrebări preconizate a fi supuse referendumului republican constituțional, cu următorul conținut: listele de

subscripție ce conține întrebarea: „Sunteți pentru modificarea art. 60 alin. (2) al Constituției în vederea reducerii numărului deputaților, prin substituirea cifrei 101 cu cifra 71?” au întrunit un număr de 11454 file cu 406645 semnături ale susținătorilor referendumului; listele de subscripție ce conțin întrebarea: „Sînteți pentru excluderea alineatului (3) al art. 70 din Constituție, care stipulează că deputatul nu poate fi reținut, arestat, percheziționat, cu excepția cazurilor de infracțiune flagrantă, sau trimis în judecată fără încuviințarea Parlamentului, după ascultarea sa?” au întrunit un număr de 11433 file cu 406317 semnături ale susținătorilor referendumului; listele de subscripție ce conțin întrebarea: „Sînteți pentru modificarea și completarea art. 78 din Constituție în vederea alegerii Președintelui Republicii Moldova prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat?” au întrunit un număr de 11454 file cu 404795 semnături ale susținătorilor referendumului; listele de subscripție ce conțin întrebarea: „Sînteți pentru expunerea articolului 89 din Constituție într-o nouă redacție, care să prevadă că, în cazul săvîrșirii de către Președintele Republicii Moldova a unor fapte prin care se încalcă Constituția, Parlamentul poate aproba inițiativa a cel puțin o treime din deputați, de suspendare din funcție, cu organizarea în cel mult 70 de zile a unui referendum privind demiterea Președintelui?” au întrunit un număr de 11423 file cu 406502 semnături ale susținătorilor referendumului.

5. Afirmă reclamantul că, în urma verificării listelor de subscripție și al conformității datelor indicate în procesele-verbale de totalizare prezentate de grupul de inițiativă, Comisia Electorală Centrală, la data de 30 martie 2016, a adoptat Hotărârea nr. 4608 cu privire la rezultatele verificării listelor de subscripție prezentate de grupul de inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional, prin care a fost respinsă propunerea de efectuare a referendumului republican pentru revizuirea Constituției Republicii Moldova și a anulat înregistrarea grupului de inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional.

6. Grupul de Inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional consideră că hotărârea CEC nr.4608 din 30.03.2016 este ilegală în fond, bazată pe o interpretare cu rea credință, precum și aplicarea eronată a prevederilor legii materiale, precum și contravine flagrant prevederilor art. art. 2,4,5,38 și 75 din Constituția Republicii Moldova.

7. Astfel, Grupul de Inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional indică că, referendumul este, prin excelență, un instrument al democrației directe, prin intermediul căruia cetățenii își exprimă opinia și adoptă o decizie în mod direct. Principala caracteristică a referendumului rezidă în funcția sa de legitimare a puterii, voința populară validând actele supuse votului. Prin referendum se atenuază distanța dintre guvernanți și guvernați, completându-se în mod democratic raporturile care rezultă în urma alegerilor. Cu alte cuvinte, referendumul reprezintă un mijloc de manifestare a voinței populare, precum și a rolului cetățeanului în politică, în cadrul circumscris sferei dezbaterii publice. Pe de altă parte, referendumul oferă poporului posibilitatea de a controla puterea și modul de exercitare a acesteia, precum și posibilitatea de a media probleme extrem de importante de natură politică.

8. Relatează reclamantul că, CEC, în mod neîntemeiat, ignorând faptul că numărul minim de persoane care sunt în drept să inițieze revizuirea este limitat la 200000 persoane, indică în motivarea soluției de respingere necesitatea de a fi prezentate cel puțin 360 mii semnături valabile, iar prin aceasta, **în opinia reclamantului, CEC, cu rea credință, a interpretat prevederile constituționale, în pofida faptului că în textul Constituției nu se regăsește nicăieri cifra de 360000 de semnături, ci 200000 semnături.**

9. Totodată, reclamantul afirmă că, CEC interpretează propoziția a doua din litera citată, la organizarea administrativ teritorială a Republicii Moldova la situația actuală, când unitățile administrative de nivelul doi sunt considerate raioanele și municipiile, pe când această reglementare a fost inclusă prin Legea cu privire la modificarea și completarea Constituției Republicii Moldova, nr. 1115- XIV din 05.07.2000, publicată în Monitorul Oficial al R. Moldova nr.88-90/661 din 28.07.2000, când textul „raioane și municipii” s-a substituit cu textul „unitățile administrativ-teritoriale de nivelul doi”, iar cifrele „5000” s-au substituit cu cifrele „20000”. Or, la acel moment, reieșind din prevederile Legii nr. 191-XIV din 12 noiembrie 1998 privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova, teritoriul Republicii Moldova era organizat, sub aspect administrativ, în județe, orașe și sate, iar spiritul modificărilor introduse presupunea ca numărul de 20 mii de semnături să fie acumulat din cel puțin jumătate din județele țării.

10. Este evident, în opinia reclamantului că, obligațiunea acumulării a 20000 de semnături din jumătate din unitățile administrativ teritoriale de nivelul doi se referea la județe, și odată ce după reînțoarcerea la raioane această prevedere a rămas fără modificare, ea rămâne valabilă până în ziua de azi, și prin urmare, grupul de inițiativă avea obligațiunea de acumulare a 200000 de semnături din jumătate din fostele județe - obligațiune, care pe deplin a fost îndeplinită.

11. Remarcă Grupul de Inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional că, legalitatea activității CEC trebuie analizată și prin prisma recomandărilor elaborate în Liniile directoare ale Comisiei de la Veneția - Codul de bune practici în materie de referendum, care reprezintă reguli cu valoare de principiu și care constituie premisele necesare exercițiului oricărei democrații constituționale. Însă, în contradicție cu aceste recomandări, pârâta impune prezentarea unui număr de semnături cu mult mai mare decât minimul necesar, ignorând că este vorba despre o inițiere a procedurii de referendum și nicidecum referendumul în sine.

12. În acest sens, Grupul de Inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional menționează că, analizând la nivel practic însinuările CEC, se observă că în unele raioane, de exemplu Basarabeasca, care are înregistrați 24313 persoane în Registrul de stat al alegătorilor, urmau să fie colectate 20000 de semnături pentru inițierea referendumului, adică circa 83% din alegători, în condițiile în care, pentru validarea rezultatelor referendumului este suficient dacă „pentru” au votat cel puțin jumătate din numărul total al persoanelor înscrise în listele electorale, adică 12157 persoane.

13. Se arată în cererea de chemare în judecată că, această situație este caracteristică majorității raioanelor, or, CEC consideră că pentru inițierea referendumului constituțional urmează să fie prezentate mai multe semnături decât legea stabilește pentru validarea rezultatelor lui, ceea ce este un abuz și o încălcare gravă a drepturilor constituționale ale persoanelor de a iniția un atare referendum.

14. Reclamantul consideră că, în prezentul caz, CEC arbitrar i-a impus grupului de inițiativă o restricție neprevăzută de lege, care, ~~cu toate acestea este arbitrară și ilegală, iar ca efect, creează restricție vădit înșelătoare asupra cetățenilor Republicii Moldova și face~~

prin unire, este una aronata și negaia, iar ca efect, aceeași resucție, vadu mcaica suveranitatea poporului Republicii Moldova și face imposibilă inițierea referendumurilor, prezentând un derapaj anti-democratic și creând un precedent care încalcă grav drepturile constituționale ale mai mult de 400000 de cetățeni ai Republicii Moldova.

15. Solicită reclamantul Grupul de Inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional instanței de judecată: anularea hotărârii Comisiei Electorale Centrale nr. 4608 din 30 martie 2016 „cu privire la rezultatele verificării listelor de subscripție prezentate de grupul de inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional” și obligarea Comisiei Electorale Centrale să adopte o hotărâre cu privire la inițierea referendumului republican constituțional.

16. Cererea de chemare în judecată a fost comunicată pârâtului în persoana Comisiei Electorale Centrale la data de 06 aprilie 2016, iar la 07 aprilie 2016, Comisia Electorală Centrală a depus în instanță referință asupra cererii de chemare în judecată depusă de Grupul de Inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional. Referința a fost comunicată reclamantului la 07 aprilie 2016, prin intermediul e-mailului.

17. În referința depusă, Comisia Electorală Centrală a indicat că, prin hotărârea nr. 4316 din 20 noiembrie 2015, Comisia Electorală Centrală a înregistrat grupul de inițiativă, în număr de 775 persoane cu drept de vot, pentru colectarea semnăturilor susținătorilor referendumului republican de modificare și completare a Constituției Republicii Moldova. Potrivit pct. 2 din hotărârea respectivă, Comisia a stabilit termenul de 3 luni pentru colectarea semnăturilor care să înceapă cu data semnării actului de predare-recepționare a legitimațiilor membrilor grupului de inițiativă și a listelor de subscripție. La data de 14 decembrie 2015, a fost semnat actul de predare-recepționare a legitimațiilor membrilor grupului de inițiativă și a listelor de subscripție către grupul de inițiativă, respectiv termenul-limită de prezentare la Comisia Electorală Centrală a proceselor-verbale cu privire la totalizarea procedurii de colectare a semnăturilor susținătorilor referendumului și a listelor de subscripție a fost data de 14 martie 2016.

18. Mai indică pârâtul că, Grupului de inițiativă i-au fost eliberate 4 tipuri de formulare ale listelor de subscripție, fiecare tip conținând o întrebare din cele patru preconizate a fi supuse referendumului republican constituțional, cu un tiraj total de 100 mii file, câte 25 mii file pentru fiecare tip de liste. Întregul tiraj a fost eliberat în 3 tranșe. La data de 14 martie 2016, ultima zi a termenului de colectare a semnăturilor, grupul de inițiativă a prezentat Comisiei Electorale Centrale listele de subscripție 4 procese-verbale din 14 martie 2016 cu privire la totalizarea colectării semnăturilor de inițiativă, corespunzător celor patru întrebări preconizate a fi supuse referendumului republican constituțional.

19. Menționează Comisia Electorală Centrală că, după verificarea listelor de subscripție, Comisia Electorală Centrală a adoptat la 30 martie 2016 hotărârea nr. 4608 „Cu privire la rezultatele verificării listelor de subscripție prezentate de grupul de inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional”, hotărâre ce s-a întemeiat pe prevederile art. 141 alin. (1) lit. a) din Constituția Republicii Moldova, Deciziei Curții Constituționale din 18 iulie 2008 asupra sesizării privind interpretarea lit. a) alin. (1) art. 141 din Constituție, Hotărârii Curții Constituționale nr. 7 din 4 martie 2016 privind controlul constituționalității unor prevederi ale Legii nr. 1115-XIV din 5 iulie 2000 cu privire la modificarea și completarea Constituției Republicii Moldova (modul de alegere a Președintelui RM), Hotărârii Curții Constituționale nr. 8 din 16 martie 2016 privind validarea mandatelor de deputat în Parlamentul Republicii Moldova, art. 18, 42-43, 144 alin. (1) lit. a), 154- 156 și 157 alin. (2) și (3) din Codul electoral nr. 1381-XIII din 21 noiembrie 1997.

20. Se arată în referința depusă că, conform prevederilor de la art. 141 alin. 1) din Legea Supremă a țării, Revizuirea Constituției poate fi inițiată de: a) un număr de cel puțin 200000 de cetățeni ai Republicii Moldova cu drept de vot. Cetățeni care inițiază revizuirea Constituției trebuie să provină din cel puțin jumătate din unitățile administrativ-teritoriale de nivelul doi, iar în fiecare din ele trebuie să fie înregistrate cel puțin 20000 de semnături în sprijinul acestei inițiative.

21. Astfel, în opinia pârâtului, pentru inițierea unui referendum de revizuire a Constituției sunt necesare două condiții esențiale indispensabile: un număr de cel puțin 200 000 de cetățeni ai Republicii Moldova cu drept de vot care sprijină inițiativa de revizuire prin aplicarea semnăturii într-o listă de subscripție și, acești cetățeni trebuie să provină din cel puțin jumătate din unitățile administrativ-teritoriale de nivelul doi, iar în fiecare din ele trebuie să fie înregistrate cel puțin 20000 de semnături în sprijinul acestei inițiative.

22. În acest sens, pârâtul susține că, în urma verificării cantitative a listelor de subscripție prezentate la data de 14 martie 2016 de către grupul de inițiativă, Comisia a constatat că acesta a respectat prima condiție de inițiere a unui referendum de modificare a Constituției prezentând peste 400 000 de semnături ale susținătorilor, însă cea de-a doua condiție impusă de prevederile Constituției nu a fost îndeplinită.

23. La acest capitol, pârâtul a afirmat că, după verificarea cantitativă a listelor de subscripție, Comisia a stabilit că sub aspect cantitativ doar semnăturile colectate din 3 unități administrativ-teritoriale de nivelul al doilea (municipiile Chișinău și Bălți, raionul Orhei) din cele 34 de unități pe teritoriul cărora au fost colectate întrunesc condițiile de validitate privind numărul minim necesar de semnături ale susținătorilor referendumului republican, fiind prezentate pe fiecare din aceste 3 unități peste 20 de mii de semnături. În consecință, nerespectarea de către membrii grupului de inițiativă a celei de-a doua condiții impuse de prevederile Constituției a și determinat adoptarea hotărârii contestate de CEC, dar nu neprezentarea a 360 mii de semnături în locul a 200 mii după cum afirmă reclamantul.

24. Mai indică CEC că, Comisia, în partea motivantă a hotărârii, a reținut și constatările Curții Constituționale expuse în Decizia din 18 iulie 2008 asupra sesizării pentru interpretarea lit. a) alin. (1) art. 141 din Constituție, prin care Curtea relevă lipsa în aceste prevederi a ambiguităților, impreciziilor sau neclarităților, voința legiuitorului fiind expresă, iar problema abordată în sesizarea depusă la Curte, care este identică cu declarațiile reclamantului, este de competența legislativului, necesitând a fi soluționată prin modificarea normei constituționale. Poziția Curții a fost reconfirmată și prin corespondența Curții Constituționale, înregistrată sub nr. PCC-01/35b 284 din 1 octombrie 2015, la sesizarea problemei de unii deputați în Parlament.

25. Afirmă pârâțul că, reclamantul cere Comisiei să aplice ultra activ prevederile Constituției în redacția de până la intrarea în vigoare a Legii nr. 1115-XIV din 5 iulie 2000 cu privire la modificarea și completarea Constituției Republicii Moldova, precum și alte legi, cum ar fi Legea nr. 191-XIV din 12 noiembrie 1998 privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova, care stabilea organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova în județe, orașe și sate, lege care a fost abrogată prin adoptarea Legii nr. 764-XV din 27 decembrie 2001 privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova, cu modificările și completările ulterioare, prin care au fost stabilite ca fiind de nivelul al doilea: 32 de unități administrativ-teritoriale raionale (conform anexei nr. 1 din legea citată), municipiile (anexa nr. 2), unitatea teritorială autonomă Găgăuzia (conform anexei nr. 4).

26. Menționează pârâțul că, cea de-a doua condiție impusă de prevederile art. 141 alin. 1) din Constituție este realizabilă, deoarece din însăși informația prezentată de reclamant, extrasă de pe site-ul oficial al CEC privind numărul total de alegători în unitățile administrativ-teritoriale de nivelul al doilea potrivit informației din Registrul de stat al alegătorilor, reiese că doar 6 din 35 unități administrativ-teritoriale de nivelul al doilea au sub 40 de mii de alegători și nici o unitate nu are sub 20 de mii de alegători, ceea ce ar permite respectarea condiției menționate: de cel puțin 20 de mii de semnături din cel puțin jumătate din unitățile administrativ-teritoriale de nivelul al doilea. Pârâțul indică că, în perioada 27 noiembrie - 5 decembrie 2015, la solicitarea CEC, Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral a desfășurat seminare de instruire a colecțiilor și a înmănat fiecărui participant Ghidul colecțiilor de semnături în susținerea desfășurării referendumului republican pentru revizuirea Constituției. În acest Ghid sunt reproduse și precizate cu exemple reglementările constituționale și legale privind valabilitatea inițierii desfășurării unui referendum republican de revizuire a Constituției.

27. Astfel, CEC conchide că, membrilor grupului de inițiativă le-au fost cunoscute, atât din instruire, cât și din materialul tipărit, condițiile privind valabilitatea inițierii desfășurării unui referendum republican de revizuire a Constituției, în special privind respectarea condiției de colectare a câte 20 de mii de semnături - număr minim de semnături din cel puțin jumătate din unitățile administrativ-teritoriale de nivelul al doilea. Mai mult ca atât, Curtea Constituțională în Avizul nr. 2 din 10.11.2015 asupra inițiativei civice de revizuire a articolelor 60, 70, 78 și 89 din Constituția Republicii Moldova prin referendum republican a punctat obligativitatea respectării tuturor condițiilor de inițiere a revizuirii Constituției.

28. Consideră pârâțul că, și afirmația reclamantului, privind solicitarea de prezentare a unui număr mai mare de semnături pentru inițierea referendumului, comparativ cu numărul minim de alegători ce trebuie să participe pentru validarea rezultatelor acestui referendum, este lipsită de sens, deoarece, potrivit prevederilor art. 171 din Codul electoral, se consideră nevalabil referendumul republican dacă la el au participat mai puțin de 1/3 din numărul persoanelor înscrise în listele electorale. Conform ultimului scrutin parlamentar, numărul de alegători incluși în listele electorale a fost de 2 800 827 alegători, astfel pentru constatarea valabilității referendumului urmează să participe la el cel puțin 933610 alegători, ceea ce reprezintă de aproximativ 3 ori mai mult decât minimumul necesar de semnături.

29. Astfel spus, pârâțul concluzionează că, hotărârea Comisiei Electorale Centrale 4608 din 30 martie 2016 „cu privire la rezultatele verificării listelor de subscripție prezentate de grupul de inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional” a fost adoptată conform legii, de către organul competent și conform unei proceduri stabilite, întrunind astfel toate elementele legalității acesteia.

30. În ședința de judecată a instanței, Grupul de Inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional, reprezentat de Andrei Năstase, președintele Biroului executiv a susținut cererea de chemare în judecată depusă și a solicitat instanței admiterea acesteia în sensul formulat, menționând că, hotărârea contestată a fost adoptată cu încălcarea normelor de drept material.

31. Reprezentantul reclamantului – avocatul Dumitru Pavel, care acționează în baza mandatului, a susținut cererea de chemare în judecată și a solicitat admiterea acesteia, specificând că, hotărârea Comisiei Electorale Centrale este ilegală, fiind adoptată cu derogare de la normele legii.

32. Fiind audiat în ședința din 08 aprilie 2016, președintele Comisiei Electorale Centrale – Iurie Ciocan a pledat în fața instanței pentru respingerea cererii de chemare în judecată depusă de Grupul de Inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional și menținerea hotărârii Comisiei Electorale, menționând că, la adoptarea hotărârii contestate au fost respectate întru totul prevederile Constituției Republicii Moldova, cât și competența Comisiei de a adopta astfel de hotărâri.

33. Reprezentantul pârâțului Comisia Electorală Centrală – Iulian Corotchi a pledat în fața instanței pentru respingerea cererii de chemare în judecată depusă de Grupul de Inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional și menținerea hotărârii Comisiei Electorale.

Aprecierea instanței de judecată.

34. Audiind explicațiile participanților la proces, studiind materialele dosarului și înscrisurile probatorii administrate, verificând argumentele expuse în cererea de chemare în judecată și în referință, instanța de contencios administrativ a Curții de Apel Chișinău ajunge la concluzia de a admite cererea de chemare în judecată depusă de Grupul de Inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional, reprezentat de Andrei Năstase, președintele Biroului executiv, a anula hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 4608 din 30 martie 2016 „cu privire la rezultatele verificării listelor de subscripție prezentate de grupul de inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional”, și de a obliga Comisia Electorală Centrală să adopte o hotărâre cu privire la inițierea referendumului republican constituțional pentru revizuirea Constituției Republicii Moldova, din următoarele considerente.

35. Materialul probatoriu administrat în procesul examinării cauzei denotă în mod incontestabil următoarea situație de fapt:

36. Potrivit procesului-verbal al adunării cetățenilor Republicii Moldova pentru inițierea Referendumului Republican Constituțional și de constituire a grupului de inițiativă din 01 noiembrie 2015, se constată că, s-a aprobat cu unanimitate de voturi chestiunea privind necesitatea inițierii referendumului republican constituțional în vederea reducerii numărului deputaților în Parlamentul Republicii Moldova, limitării imunității parlamentare și alegerii Președintelui Republicii Moldova de către întregul popor prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat, precum și instituirea procedurii de suspendare de către Parlament și de demitere de către popor a Președintelui (f.d. 9-12).

37. Din procesul-verbal al ședinței grupului de inițiativă, care va colecta semnăturile susținătorilor referendumului republican constituțional din 01 noiembrie 2015, reiese că, în calitate de președinte al grupului de inițiativă care va colecta semnăturile susținătorilor referendumului republican constituțional a fost ales Andrei Năstase, în calitate de vicepreședinte al grupului de inițiativă a fost ales Nicolae Gîrbu, în calitate de secretar a fost ales Liviu Vovc, iar în calitate de trezorer al grupului a fost ales Dinu Plîngău (f.d. 13-14).

38. La data de 05 noiembrie 2015, Biroul executiv al grupului de inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional de modificare și completare a Constituției Republicii Moldova, a depus o cerere de înregistrare a grupului de inițiativă, la care a anexat: procesul-verbal al adunării cetățenilor pentru inițierea referendumului republican constituțional; lista participanților înregistrați la adunarea cetățenilor; textul celor 4 întrebări care urmează a fi supuse la referendumul republican constituțional și proiectul de lege pentru modificarea și desfășurarea referendumului; lista membrilor grupului de inițiativă în număr de 932 persoane, autentificată de Primăria mun. Chișinău, precum și declarațiile acestor membri privind consimțământul lor de a participa la colectarea de semnături ale susținătorilor referendumului.

39. În data de 06 noiembrie 2015, Comisia Electorală Centrală, a sesizat Curtea Constituțională pentru a aviza inițiativa civică de revizuire a articolelor 60 alin. (2), 70 alin. (3), 78 și 89 din Constituția Republicii Moldova, prin referendum republican.

40. Astfel, prin avizul Curții Constituționale din 10 noiembrie 2015 (sesizarea nr. 45c/2015) asupra inițiativei civice de revizuire a articolelor 60, 70, 78 și 89 din Constituția Republicii Moldova prin referendum republican, s-au stabilit următoarele: inițiativa de revizuire a articolelor 60 alin. (2), 70 alin. (3), 78 și 89 din Constituția Republicii Moldova, nu depășește limitele de revizuire a Constituției impuse de dispozițiile constituționale ale articolului 142 alin. (2); proiectul de lege privind revizuirea articolelor 60 alin. (2), 70 alin. (3), 78 și 89 din Constituția Republicii Moldova poate fi supus referendumului după cel puțin 6 luni de la data prezentării inițiativei de modificare a Constituției, cu respectarea considerentelor enunțate în partea descriptivă a avizului; în vederea diferențierii opțiunii electoratului, chestiunile supuse referendumului urmează a fi formulate separat (rezumatul însoțit de textul corespondent din proiectul legii), conform obiectului de reglementare, inclusiv pe liste de subscripție și buletinele de vot distincte; după adoptarea de către Comisia Electorală Centrală a hotărârii cu privire la inițierea referendumului, Parlamentul are obligația constituțională de a stabili neîntârziat data și de a alocă mijloacele financiare necesare desfășurării referendumului republican, în condițiile legii; în cazul inițiativei civice de revizuire a Constituției, termenul de 6 luni, în interiorul căruia proiectul de lege constituțională nu poate fi adoptat, include perioada de după înregistrarea la Comisia Electorală Centrală a grupului de inițiativă, colectarea semnăturilor și verificarea listelor de subscripție (f.d. 53-61).

41. Prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 4316 din 20 noiembrie 2015 „cu privire la cererea de înregistrare a grupului de inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional”, a fost înregistrat grupul de inițiativă, în număr de 775 persoane, pentru colectarea semnăturilor susținătorilor referendumului republican legislativ constituțional de modificare și completare a Constituției Republicii Moldova; s-a stabilit termenul de 3 luni, începând cu data semnării actului de predare-recepționare a legitimațiilor membrilor grupului de inițiativă înregistrat și a listelor de subscripție, pentru colectarea semnăturilor susținătorilor referendumului republican constituțional de modificare și completare a Constituției Republicii Moldova (f.d. 44-45).

42. Concomitent, prin înscrisurile probatorii administrate se constată că, la data de 14 decembrie 2015, Comisia Electorală a predat, iar Grupul de inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional, a recepționat, liste de subscripție pentru colectarea semnăturilor susținătorilor referendumului republican constituțional în număr de 40 000, după cum urmează: 8000 exemplare liste de subscripție în limba de stat (de la nr. 000001 până la nr. 008000), ce conțin extras din proiectul de lege constituțională cu privire la reducerea numărului de deputați și textul primei întrebări preconizate a fi supuse referendumului republican constituțional; 2000 exemplare liste de subscripție (de la nr. 008001 până la nr. 010000), ce conțin, în limba de stat și rusă, extrase din proiectul de lege constituțională cu privire la reducerea numărului de deputați și textul primei întrebări preconizate a fi supuse referendumului republican constituțional; 8000 exemplare liste de subscripție în limba de stat (de la nr. 010001 până la nr. 018000), ce conțin extras din proiectul de lege constituțională cu privire la limitarea imunității parlamentare și textul celei de-a doua întrebare preconizată a fi supuse referendumului republican constituțional; 2000 exemplare liste de subscripție (de la nr. 018001 până la nr. 020000), ce conțin, în limba de stat și în limba rusă, extras din proiectul de lege constituțională cu privire la limitarea imunității parlamentare și textul celei de-a doua întrebare preconizată a fi supuse referendumului republican constituțional; 8000 exemplare liste de subscripție în limba de stat (de la nr. 020001 până la nr. 028000), ce conțin extras din proiectul de lege constituțională cu privire la modul de alegere a Președintelui Republicii Moldova și textul celei de-a treia întrebare preconizată a fi supuse referendumului republican constituțional; 2000 exemplare liste de subscripție (de la nr. 028001 până la nr. 030000), ce conțin în limba de stat și rusă, extras din proiectul de lege constituțională

cu privire la modul de alegere a Președintelui Republicii Moldova și textul celei de-a treia întrebare preconizată a fi supuse referendumului republican constituțional; 8000 exemplare liste de subscripție în limba de stat (de la nr. 030001 până la nr. 038000), ce conțin extras din proiectul de lege constituțională cu privire la modul de suspendare din funcție și demitere a Președintelui Republicii Moldova și textul celei de-a patra întrebare preconizată a fi supuse referendumului republican constituțional; 2000 exemplare liste de subscripție (de la nr. 038001 până la nr. 040000), ce conțin în limba de stat și rusă, extras din proiectul de lege constituțională cu privire la modul de suspendare din funcție și demitere a Președintelui Republicii Moldova și textul celei de-a patra întrebare preconizată a fi supuse referendumului republican constituțional; precum și legitimații de membru al Grupului de inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional, în număr de 775 (de la nr. 0001 până la nr. 0775) exemplare, completate nominal conform anexei la hotărârea CEC nr. 4316 din 20 noiembrie 2015; **ulterior, la data de 15 ianuarie 2016, Comisia Electorală a predat iar Grupul de inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional, a recepționat, liste de subscripție pentru colectarea semnăturilor susținătorilor referendumului republican constituțional în număr de 10 000, după cum urmează:** 2500 exemplare liste de subscripție în limba de stat și în limba rusă (de la nr. 040001 până la nr. 042500), ce conțin extras din proiectul de lege constituțională cu privire la reducerea numărului de deputați și textul primei întrebări preconizate a fi supuse referendumului republican constituțional; 2500 exemplare liste de subscripție în limba de stat și în limba rusă (de la nr. 042501 până la nr. 045000), ce conțin extras din proiectul de lege constituțională cu privire la limitarea imunității parlamentare și textul celei de-a doua întrebare preconizată a fi supuse referendumului republican constituțional; 2500 exemplare liste de subscripție în limba de stat și în limba rusă (de la nr. 045001 până la nr. 047500), ce conțin extras din proiectul de lege constituțională cu privire la modul de alegere a Președintelui Republicii Moldova și textul celei de-a treia întrebare preconizată a fi supuse referendumului republican constituțional; 2500 exemplare liste de subscripție în limba de stat și în limba rusă (de la nr. 047501 până la nr. 050000), ce conțin extras din proiectul de lege constituțională cu privire la modul de suspendare din funcție și demitere a Președintelui Republicii Moldova și textul celei de-a patra întrebare preconizată a fi supuse referendumului republican constituțional; **la data de 05 februarie 2016, Comisia Electorală a predat iar Grupul de inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional, a recepționat, liste de subscripție pentru colectarea semnăturilor susținătorilor referendumului republican constituțional în număr de 19 000, după cum urmează:** 5000 exemplare liste de subscripție în limba de stat și în limba rusă (de la nr. 050001 până la nr. 055000), ce conțin extras din proiectul de lege constituțională cu privire la reducerea numărului de deputați și textul primei întrebări preconizate a fi supuse referendumului republican constituțional; 4500 exemplare liste de subscripție în limba de stat și în limba rusă (de la nr. 062501 până la nr. 067000), ce conțin extras din proiectul de lege constituțională cu privire la limitarea imunității parlamentare și textul celei de-a doua întrebare preconizată a fi supuse referendumului republican constituțional; 5000 exemplare liste de subscripție în limba de stat și în limba rusă (de la nr. 075001 până la nr. 080000), ce conțin extras din proiectul de lege constituțională cu privire la modul de alegere a Președintelui Republicii Moldova și textul celei de-a treia întrebare preconizată a fi supuse referendumului republican constituțional; 4500 exemplare liste de subscripție în limba de stat și în limba rusă (de la nr. 087501 până la nr. 092000), ce conțin extras din proiectul de lege constituțională cu privire la modul de suspendare din funcție și demitere a Președintelui Republicii Moldova și textul celei de-a patra întrebare preconizată a fi supuse referendumului republican constituțional; **la data de 08 februarie 2016, Comisia Electorală a predat iar Grupul de inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional, a recepționat, liste de subscripție pentru colectarea semnăturilor susținătorilor referendumului republican constituțional în număr de 31 000, după cum urmează:** 7500 exemplare liste de subscripție în limba de stat și în limba rusă (de la nr. 055001 până la nr. 062500), ce conțin extras din proiectul de lege constituțională cu privire la reducerea numărului de deputați și textul primei întrebări preconizate a fi supuse referendumului republican constituțional; 8000 exemplare liste de subscripție în limba de stat și în limba rusă (de la nr. 067001 până la nr. 075000), ce conțin extras din proiectul de lege constituțională cu privire la limitarea imunității parlamentare și textul celei de-a doua întrebare preconizată a fi supuse referendumului republican constituțional; 7500 exemplare liste de subscripție în limba de stat și în limba rusă (de la nr. 080001 până la nr. 087500), ce conțin extras din proiectul de lege constituțională cu privire la modul de alegere a Președintelui Republicii Moldova și textul celei de-a treia întrebare preconizată a fi supuse referendumului republican constituțional; 8000 exemplare liste de subscripție în limba de stat și în limba rusă (de la nr. 092001 până la nr. 100000), ce conțin extras din proiectul de lege constituțională cu privire la modul de suspendare din funcție și demitere a Președintelui Republicii Moldova și textul celei de-a patra întrebare preconizată a fi supuse referendumului republican constituțional, circumstanță confirmată incontestabil prin actele de predare-recepționare a listelor de subscripție suplimentare (f.d. 80-81;85;90-91).

43. **La data de 14 martie 2016,** Grupul de Inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional a depus la Comisia Electorală Centrală listele de subscripție și 4 procese-verbale privind totalizarea rezultatelor colectării semnăturilor susținătorilor referendumului republican constituțional desfășurat în perioada 14 decembrie 2015 – 14 martie 2016, din conținutul cărora rezultă următoarele:

44. **Procesul-verbal nr. 1** denotă că au fost colectate următoarele semnături Briceni – 112 file – 3620 semnături; Ocnîța – 89 file – 3310 semnături; Edineț 49 file – 1578 semnături; Dondușeni – 151 file – 4638 semnături; Rîșcani – 144 file – 4568 semnături; Glodeni – 185 file – 6278 semnături; Bălți – 650 file – 24254 semnături; Fălești – 390 liste – 14166 semnături; Sîngerei – 392 file – 11721 semnături; Soroca – 444 file – 15616 semnături; Drochia – 318 liste – 10236 semnături; Florești – 424 file – 15450 semnături; Orhei – 541 liste – 21833 semnături; Șoldănești – 112 file – 4011 semnături; Telenești – 476 file – 18939 semnături; Rezina – 100 file – 4045 semnături; Ungheni – 485 file – 18901 semnături; Nisporeni – 331 file – 10703 semnături; Călărași – 479 liste – 14346 semnături; Hîncești – 531 liste – 19688 semnături; Leova – 130 liste – 4329 semnături; Cimișlia – 152 liste – 5685 semnături; Basarabeasca – 43 liste – 1692 semnături; Cahul – 496 liste – 16633 semnături; Cantemir – 105 liste – 3839 semnături; Căușeni – 329 liste – 11049 semnături; Ștefan-Vodă – 292 liste – 10144 semnături; Ialoveni – 20108 semnături; Strășeni – 454 liste – 17286 semnături; Anenii Noi – 15525 semnături; Criuleni – 587 liste – 18372 semnături; Dubăsari – 73 liste – 3057 semnături; UTA Găgăuzia – 233 liste – 7566 semnături; mun. Chișinău – 42362 semnături;

45. **Procesul-verbal nr. 2** denotă că au fost colectate următoarele semnături Briceni – 112 file – 3623 semnături; Ocnîța – 89 file – 3310 semnături; Edineț 46 file – 1477 semnături; Dondușeni – 151 file – 4645 semnături; Rîșcani – 144 file – 4566 semnături; Glodeni –

184 file – 6166 semnături; Bălți – 650 file – 24283 semnături; Fălești – 390 liste – 14166 semnături; Sîngerei – 392 file – 11636 semnături; Soroca – 472 file – 15712 semnături; Drochia – 315 liste – 10230 semnături; Florești – 429 file – 15492 semnături; Orhei – 541 liste – 21822 semnături; Șoldănești – 112 file – 4032 semnături; Telenești – 476 file – 18941 semnături; Rezina – 100 file – 4053 semnături; Ungheni – 485 file – 18901 semnături; Nisporeni – 332 file – 10656 semnături; Călărași – 482 liste – 14309 semnături; Hîncești – 529 liste – 19583 semnături; Leova – 130 liste – 4338 semnături; Cimișlia – 153 liste – 5774 semnături; Basarabeasca – 39 liste – 1542 semnături; Cahul – 505 liste – 16619 semnături; Cantemir – 109 liste – 3839 semnături; Căușeni – 326 liste – 10919 semnături; Ștefan-Vodă – 300 liste – 10234 semnături; Ialoveni – 20123 semnături; Strășeni – 450 liste – 17158 semnături; Anenii Noi – 15405 semnături; Criuleni – 585 liste – 18444 semnături; Dubăsari – 73 liste – 3057 semnături; UTA Găgăuzia – 228 liste – 7570 semnături; mun. Chișinău – 41918 semnături;

46. **Procesul-verbal nr. 3** denotă că au fost colectate următoarele semnături Briceni – 112 file – 3626 semnături; Ocnîța – 89 file – 3310 semnături; Edineț 46 file – 1479 semnături; Dondușeni – 152 file – 4664 semnături; Rîșcani – 144 file – 4568 semnături; Glodeni – 152 file – 6205 semnături; Bălți – 650 file – 24248 semnături; Fălești – 390 liste – 14166 semnături; Sîngerei – 353 file – 10793 semnături; Soroca – 479 file – 15611 semnături; Drochia – 316 liste – 10104 semnături; Florești – 420 file – 15634 semnături; Orhei – 541 liste – 21783 semnături; Șoldănești – 112 file – 4038 semnături; Telenești – 476 file – 18939 semnături; Rezina – 100 file – 4045 semnături; Ungheni – 485 file – 18901 semnături; Nisporeni – 331 file – 10676 semnături; Călărași – 482 liste – 14354 semnături; Hîncești – 529 liste – 19657 semnături; Leova – 130 liste – 4332 semnături; Cimișlia – 152 liste – 5825 semnături; Basarabeasca – 39 liste – 1542 semnături; Cahul – 424 liste – 16862 semnături; Cantemir – 108 liste – 3839 semnături; Căușeni – 328 liste – 10894 semnături; Ștefan-Vodă – 296 liste – 10259 semnături; Ialoveni – 20079 semnături; Strășeni – 447 liste – 17034 semnături; Anenii Noi – 514 liste – 15557 semnături; Criuleni – 584 liste – 18289 semnături; Dubăsari – 73 liste – 3059 semnături; UTA Găgăuzia – 226 liste – 7484 semnături; mun. Chișinău – 42454 semnături;

47. **Procesul-verbal nr. 4** denotă că au fost colectate următoarele semnături Briceni – 112 file – 3627 semnături; Ocnîța – 89 file – 3310 semnături; Edineț 46 file – 1479 semnături; Dondușeni – 153 file – 4666 semnături; Rîșcani – 144 file – 4568 semnături; Glodeni – 185 file – 6203 semnături; Bălți – 650 file – 24200 semnături; Fălești – 390 liste – 14166 semnături; Sîngerei – 385 file – 11764 semnături; Soroca – 462 file – 15816 semnături; Drochia – 315 liste – 10215 semnături; Florești – 422 file – 15400 semnături; Orhei – 541 liste – 21826 semnături; Șoldănești – 111 file – 4028 semnături; Telenești – 476 file – 18934 semnături; Rezina – 100 file – 4062 semnături; Ungheni – 485 file – 18901 semnături; Nisporeni – 282 file – 10762 semnături; Călărași – 479 liste – 14340 semnături; Hîncești – 529 liste – 19710 semnături; Leova – 130 liste – 4330 semnături; Cimișlia – 153 liste – 5774 semnături; Basarabeasca – 41 liste – 1650 semnături; Cahul – 495 liste – 16573 semnături; Cantemir – 107 liste – 3839 semnături; Căușeni – 328 liste – 10917 semnături; Ștefan-Vodă – 296 liste – 10292 semnături; Ialoveni – 20050 semnături; Strășeni – 454 liste – 17275 semnături; Anenii Noi – 15497 semnături; Criuleni – 585 liste – 18401 semnături; Dubăsari – 73 liste – 3057 semnături; UTA Găgăuzia – 225 liste – 7492 semnături; mun. Chișinău – 42415 semnături.

48. **Prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 4608 din 30 martie 2016 „cu privire la rezultatele verificării listelor de subscripție prezentate de grupul de inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional”, adoptată cu „6” voturi „pentru”, 1 (un) vot „contra”, și o „abținere” a fost respinsă propunerea de efectuare a referendumului republican pentru revizuirea Constituției Republicii Moldova, și s-a anulat înregistrarea grupului de inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional.**

DREPTUL PERTINENT:

Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 2

Suveranitatea și puterea de stat

(1) Suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova, care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative, în formele stabilite de Constituție.

(2) Nici o persoană particulară, nici o parte din popor, nici un grup social, nici un partid politic sau o altă formațiune obștească nu poate exercita puterea de stat în nume propriu. Uzurparea puterii de stat constituie cea mai gravă crimă împotriva poporului.

Articolul 38

Dreptul de vot și dreptul de a fi ales

(1) Voința poporului constituie baza puterii de stat. Această voință se exprimă prin alegeri libere, care au loc în mod periodic prin sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat.

(2) Cetățenii Republicii Moldova au drept de vot de la vârsta de 18 ani, împliniți până în ziua alegerilor inclusiv, excepție făcând cei puși sub interdicție în modul stabilit de lege.

(3) Dreptul de a fi aleși le este garantat cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot, în condițiile legii.

Articolul 75

Referendumul

(1) Cele mai importante probleme ale societății și ale statului sînt supuse referendumului.

(2) Hotărârile adoptate potrivit rezultatelor referendumului republican au putere juridică supremă.

Articolul 141 alin. 1

Inițiativa revizurii

(1) Revizuirea Constituției poate fi inițiată de:

a) un număr de cel puțin 200000 de cetățeni ai Republicii Moldova cu drept de vot. Cetățeni care inițiază revizuirea Constituției trebuie să provină din cel puțin jumătate din unitățile administrativ-teritoriale de nivelul doi, iar în fiecare din ele trebuie să fie înregistrate cel puțin 20000 de semnături în sprijinul acestei inițiative;

b) un număr de cel puțin o treime de deputați în Parlament;

c) Guvern.

Redacția actuală a art. 141 alin. (1) lit.a) al Constituției a fost adoptată prin art. I pct. 18 al Legii cu privire la modificarea și completarea Constituției Republicii Moldova nr. 1115-XVI din 05.07.2000, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.88-90 din 28.07.2000.

Prevederile relevante ale Codului electoral al RM nr. 1381-XIII din 21.11.1997 sunt:

Articolul 142.

Referendumul republican

(1) Referendumul republican se desfășoară în scopul exercitării puterii poporului și participării lui nemijlocite la conducerea și administrarea treburilor de stat.

(2) Referendumul republican se efectuează prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat, în conformitate cu [Constituția](#) și prevederile prezentului cod.

(3) Actele adoptate prin referendum republican au putere juridică după confirmarea lor de către Curtea Constituțională și sunt executorii pe întreg teritoriul Republicii Moldova.

Articolul 144.

Inițierea referendumului republican

(1) Referendumul republican poate fi inițiat de:

a) un număr de cel puțin 200000 de cetățeni ai Republicii Moldova cu drept de vot. În cazul referendumului constituțional, se aplică prevederile art.141 alin.(1) lit.a) din [Constituție](#);

b) un număr de cel puțin o treime din deputații în Parlament;

c) Președintele Republicii Moldova;

d) Guvern.

(2) Subiecții menționați la alin.(1) pot iniția orice tip de referendum prevăzut la art.143.

(3) În cazul în care referendumul este inițiat de subiecții prevăzuți la alin.(1) lit.a), la propunerea privind desfășurarea referendumului se anexează și listele de subscripție.

(4) Propunerea privind desfășurarea referendumului trebuie să includă problemele ce urmează să fie supuse referendumului, expuse clar, excluzându-se interpretarea lor ambiguă, precum și scopul desfășurării, data preconizată pentru desfășurarea lui. Nu pot fi supuse referendumului probleme care se exclud reciproc.

Articolul 148

Inițierea referendumului pentru revizuirea Constituției

(1) Inițierea referendumului pentru revizuirea Constituției se efectuează în condițiile art.141 din [Constituție](#).

(2) Propunerea privind desfășurarea referendumului pentru revizuirea [Constituției](#) se prezintă Curții Constituționale, care este obligată să efectueze, în termen de 10 zile, controlul constituționalității problemelor ce urmează a fi supuse referendumului și să prezinte un aviz.

(3) După efectuarea de către Curtea Constituțională a controlului constituționalității problemelor ce urmează a fi supuse referendumului, propunerea privind desfășurarea referendumului, la care se anexează avizul Curții Constituționale, se prezintă spre examinare Parlamentului.

(4) Nu poate fi supusă referendumului revizuirea [Constituției](#) dacă va avea ca rezultat sugrumarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora.

(5) În cazul în care revizuirea unora și a celorlalte prevederi ale [Constituției](#) este inițiată concomitent de Parlament și de cetățeni, examinarea propunerilor de revizuire pe cale parlamentară încetează.

Articolul 150

Hotărârea sau decretul cu privire la desfășurarea referendumului republican

(1) În termen de 6 luni de la primirea propunerilor de inițiere a referendumului, Parlamentul adoptă una din următoarele hotărâri:

a) despre declararea referendumului, care se va desfășura peste cel puțin 60 de zile de la adoptarea hotărârii;

b) despre respingerea propunerii privind desfășurarea referendumului în cazul când aceasta este formulată de deputați;

c) despre soluționarea problemelor, preconizate a fi supuse referendumului, fără efectuarea ulterioară a acestuia.

(2) În hotărârea sau decretul despre desfășurarea referendumului republican se indică data desfășurării lui, denumirea proiectului de lege sau de hotărâre preconizate a fi adoptate, expunându-se textul acestora și/sau conținutul întrebărilor supuse referendumului.

Prevederile relevante ale Convenției Europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 1298 din 24.07.1997.

Articolul 6

Dreptul la un proces echitabil

1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță atunci când, în împrejurări speciale,

publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.

Prevederile Legii privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova nr. 191-XVI din 12.11.1998, în vigoare până la 29.01.2002.

Articolul 4 alin. (4)

Organizarea administrativă a teritoriului Republicii Moldova se efectuează pe două niveluri: satele (comunele) și orașele (municipiile) constituie primul nivel, iar județele, unitatea teritorială autonomă Găgăuzia și municipiul Chișinău constituie nivelul al doilea.

Anexa nr.1

la Legea nr.1941-XVI din 12.11.1998

JUDEȚELE ȘI CENTRELE JUDEȚENE

Județul	Centrul județean
Bălți	mun.Bălți
Cahul	mun.Cahul
Chișinău	mun.Chișinău
Edineț	mun.Edineț
Lăpușna	mun.Hîncești
Orhei	mun.Orhei
Soroca	mun.Soroca
Taraclia	mun.Taraclia
Tighina	mun.Căușeni
Ungheni	mun.Ungheni

Prevederile Legii privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova nr. 764-XV din 27.12.2001, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 16 din 29.01.2002.

Articolul 4 alin. (4)

Organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova se efectuează pe două niveluri: satele (comunele), sectoarele și orașele (municipiile) constituie nivelul întâi, raioanele , municipiul Chișinău și municipiul Bălți constituie nivelul al doilea.

Anexa nr.1

la Legea nr. 764-XV din 27.12.2001

RAIOANELE ȘI ORAȘELE-REȘEDINȚĂ

	Raioanele	Orașele-reședință
1.	Anenii Noi	Anenii Noi
2.	Basarabasca	Basarabasca
3.	Briceni	Briceni

4.	Canul	Canul
5.	Cantemir	Cantemir
6.	Călărași	Călărași
7.	Căușeni	Căușeni
8.	Cimișlia	Cimișlia
9.	Criuleni	Criuleni
10.	Dondușeni	Dondușeni
11.	Drochia	Drochia
12.	Dubăsari	com.Cocieri
13.	Edineț	Edineț
14.	Fălești	Fălești
15.	Florești	Florești
16.	Glodeni	Glodeni
17.	Hîncești	Hîncești
18.	Ialoveni	Ialoveni
19.	Leova	Leova
20.	Nisporeni	Nisporeni
21.	Ocnița	Ocnița
22.	Orhei	Orhei
23.	Rezina	Rezina
24.	Rîșcani	Rîșcani
25.	Sîngerei	Sîngerei
26.	Soroca	Soroca
27.	Strășeni	Strășeni
28.	Șoldănești	Șoldănești
29.	Ștefan Vodă	Ștefan Vodă
30.	Taraclia	Taraclia
31.	Telenești	Telenești
32.	Ungheni	Ungheni

Argumentele reclamantului Grupul de Inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional, reprezentat de Andrei Năstase, în susținerea poziției sale privind ilegalitatea actului administrativ contestat, precum și poziția pârâtului Comisiei Electorale Centrale în susținerea legalității acestui act, au fost expuse în partea descriptivă a hotărârii.

Evaluările instanței de contencios administrativ:

49. În conformitate cu prevederile art. 25 alin. (1) lit. b) al Legii contenciosului administrativ nr. 793-XIV din 10 februarie 2000, judecând acțiunea, instanța de contencios administrativ, admite acțiunea și anulează, în tot sau în parte, actul administrativ sau obligă pârâtul să emită actul administrativ cerut de reclamant ori să elibereze un certificat, o adeverință sau oricare alt înscris, ori să înlăture încălcările pe care le-a comis, precum și dispune adjudecarea în contul reclamantului a despăgubirilor pentru întârzierea executării hotărârii;

50. Conform prevederilor art. 1 alin. (2) al Legii contenciosului administrativ nr. 793-XIV din 10.02.2000, orice persoană care se consideră vătămată într-un drept al său, recunoscut de lege, de către o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, se poate adresa instanței de contencios administrativ competente pentru a obține anularea actului, recunoașterea dreptului pretins și repararea pagubei ce i-a fost cauzată.

51. Instanța de judecată, raportând prevederile legii citate *supra*, la circumstanțele speței, constată că reclamantul Grupul de Inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional, dispune de calitatea de subiect cu drept de a sesiza instanța de contencios administrativ privind anularea hotărârii Comisiei Electorale Centrale nr. 4608 din 30.03.2016, și obligarea pârâtului Comisia Electorale Centrale să adopte o hotărâre cu privire la inițierea referendumului republican constituțional. Or, în conformitate cu prevederile art. 66 alin. 3 din Codul Electoral, art. 16 alin. 2 din Legea contenciosului administrativ, contestațiile împotriva hotărârilor Comisiei Electorale Centrale se depun direct în instanța de judecată, instanța competentă fiind Curtea de Apel Chișinău.

52. Articolul 26 al Legii contenciosului administrativ nr. 793-XIV din 10.02.2000 stabilește temeiurile de anulare a actului

administrativ: a) este ilegal în fond ca fiind emis contrar prevederilor legii; b) este ilegal ca fiind emis cu încălcarea competenței; c) este ilegal ca fiind emis cu încălcarea procedurii stabilite.

53. În acest sens, potrivit prevederilor art. 24 alin. (3) din Legea contenciosului administrativ, Comisiei Electorale Centrale (CEC) în calitate de pârât îi revine sarcina probațiunii legalității actului contestat - hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 4608 din 30 martie 2016 „cu privire la rezultatele verificării listelor de subscripție prezentate de grupul de inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional”.

54. Instanța reține că potrivit hotărârii CEC, nr. 4608 din 30.03.2016, propunerea de efectuare a referendumului republican pentru revizuirea Constituției Republicii Moldova a fost respinsă cu anularea înregistrării grupului de inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional, din motivul că CEC a constatat că listele de subscripție prezentate de grupul de inițiativă nu conțin numărul minim de 20 mii semnături necesare pentru fiecare din cele minim 18 unități administrativ-teritoriale de nivelul al doilea, respectiv nu întrunesc cerințele de validitate în condițiile art. 141 alin. (1), lit. a) din Constituția Republicii Moldova. Or, potrivit interpretărilor date de CEC, normei constituționale, art. 141 din Constituție, în sensul definirii condițiilor legale de admisibilitate a exercitării dreptului constituțional la inițierea revizuirii Constituției, grupul de inițiativă urma să prezinte cel puțin 360 mii de semnături valabile pentru fiecare întrebare propusă, care să provină din cel puțin 18 unități administrativ-teritoriale de nivelul al doilea, iar în fiecare din ele trebuie să fie înregistrate cel puțin 20 de mii de semnături în sprijinul acestei inițiative.

55. Potrivit prevederilor art. 141 alin. (1) lit. a) din Constituție, invocat de către CEC în calitate de temei legal al hotărârii contestate, pentru inițierea referendumului republican constituțional de către cetățeni, având ca obiect modificarea constituției, este necesară întrunirea cumulativă a două condiții obligatorii, și anume: un număr de cel puțin 200 000 de cetățeni ai Republicii Moldova cu drept de vot care sprijină inițiativa de revizuire prin aplicarea semnăturii într-o listă de subscripție, și, acești cetățeni trebuie să provină din cel puțin jumătate din unitățile administrativ-teritoriale de nivelul doi, în fiecare din ele trebuie să fie înregistrate cel puțin 20 000 de semnături, în sprijinul acestei inițiative.

56. Astfel, instanța de judecată analizând motivele invocate de pârâta CEC în susținerea legalității actului contestat și pretențiile reclamantului formulate în acțiune, prin prisma normei constituționale aplicabile speței, constată că obiectul litigiului ține în esență de numărul cetățenilor cu drept de vot care asociindu-se pe baza unei opinii comune privind revizuirea constituției, sunt în drept de a iniția referendumul constituțional republican privind modificarea Constituției. Or, potrivit CEC, art. 141 alin. (1) lit. a) din Constituție, urmează a fi interpretat prin prisma reglementărilor legislative, intervenite ulterior modificării normei constituționale – *Legea nr. 764-XV din 27 decembrie 2001* privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova, în sensul restrângerii dreptului constituțional al cetățenilor cu drept de vot în număr de 200 000 asociați pe baza unei opinii comune de necesitate a modificării Constituției, de a iniția referendumul Constituțional în calitate de modalitate de exercitare în comun a dreptului constituțional de inițiere a revizuirii Constituției și implicit manifestarea voinței poporului în probleme de importanță ale societății, art. 38, art. 75 din Constituție.

57. Instanța de judecată, reține că majorarea pragului minim de 200 000 la 360 000 de cetățeni ai Republicii Moldova cu drept de vot, stabilit de Constituție în calitate de condiție a exercitării în comun a dreptului constituțional de inițiativă de revizuire a Constituției, reprezentând o modificare a modalității constituționale de exprimare a voinței poporului, constituie în esență o restrângere a exercitiului dreptului constituțional al cetățenilor cu drept de vot, în modul în care a fost instituit de Constituție. Or, interpretarea concordantă a condițiilor de exercitare a dreptului constituțional de inițiere a revizuirii Constituției, nu poate fi realizată în defavoarea cetățeanului cu drept de vot, sau în sensul restrângerii dreptului constituțional al grupului de 200 000 de cetățeni, în calitate de subiect cu drept de a iniția revizuirea Constituției în cadrul referendumului republican.

58. Potrivit prevederilor art. 141 alin. (1) lit. a) din Constituție, cetățenii asociați în grup de minim 200 000 este subiectul cu drept de a iniția revizuirea constituției, iar proveniența acestuia, constituie condiții de constituire a grupului, definite potrivit principiilor de organizare administrativ-teritorială, existente la momentul instituirii normei constituționale.

59. În conformitate cu prevederile art. 42 din Legea privind actele legislative, interpretarea actelor legislative reprezintă un sistem de operațiuni logice prin care se explică sensul exact și complet al dispozițiilor normative. Prin interpretare se oferă soluții juridice de realizare a normei de drept în sensul ei exact.

60. În speță, prin interpretarea concordantă a prevederilor art. 141 alin. (1) lit. a) din Constituție, potrivit reglementărilor legislative a noțiunii de „unitate administrativ teritorială de nivelul doi”, instituite prin Legea nr. 764-XV din 27.12.2001, la care a recurs pârâta CEC, s-a realizat de fapt un exercițiu de legiferare în sensul ajustării reglementărilor constituționale la reglementările legislative, intervenite ulterior adoptării Constituției, acțiuni care contravin principiilor constituționale de interpretare și aplicare a normelor de drept în sensul art. 7, art. 60 din Constituție. Or, potrivit interpretărilor date de către Curtea Constituțională, art. 60 din Constituție (hot. nr. 31 din 10.11.1997), *„Constituția evidențiază rolul deosebit al Parlamentului ca unica autoritate legislativă a statului. Semnificația supremă a acestei dispoziții constituționale constă în aceea că nici o altă autoritate publică din Republica Moldova nu are dreptul de a reglementa, stabilind norme juridice primare în vreun domeniu al relațiilor sociale. Parlamentul este singurul deținător al puterii legislative, care emite norme obligatorii pentru executiv. Importanța acestei funcții este cu atât mai mare cu cât Constituția Republicii Moldova, spre deosebire de constituțiile altor state, nu prevede delegarea împuternicirilor legislative altor autorități publice.*

61. În acest sens, instanța de judecată constată că pârâta CEC, în calitate de organ de stat independent, înființat pentru realizarea politicii electorale în scopul unei bune desfășurări a alegerilor, pentru supravegherea și controlul respectării

prevederilor legale privind finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale, nu este în drept de a institui norme juridice primare în domeniul electoral, cu atât mai mult având ca obiect modificarea prevederilor constituționale în defavoarea cetățeanului cu drept de vot, privind exercitarea dreptului constituțional de a iniția revizuirea Constituției. Or, importanța principiului legalității presupune ca legea să fie respectată, această exigență existând nu doar pentru indivizi, dar în mod egal și pentru autoritățile publice și private, în măsura în care legalitatea vizează actele agenților publici, exigența este ca aceștia să acționeze în limita atribuțiilor care le-au fost conferite (§41 din hotărârea Curții Constituționale nr. 3 din 20.01.2015), CEC nu poate constitui o excepție în acest sens.

62. Potrivit jurisprudenței CtEDO, preeminența dreptului este o „noțiune inerentă ansamblului dispozițiilor Convenției protejând *inter alia* și dreptul la un proces echitabil potrivit prevederilor stipulate la art. 6 §1 din Convenție (Golder c. Regatul Unit §34).

63. În acest sens, condiția „prevăzută de lege” este împlinită dacă prevederile legale sunt formulate cu o suficientă precizie, pentru a permite persoanei de a-și ordona comportamentul și de a prevedea la un nivel rezonabil consecințele acțiunilor sale determinate de anumite circumstanțe (hot. CtEDO, cauza Sunday Times v. UK no. 1, nr. 6538/74 din 26.04.1979, §49).

64. În speță, instanța reține că prevederile art. 141 alin. (1) lit. a) din Constituție, interpretate în concordanță cu prevederile de blanchetă, potrivit Legii nr. 764-XV din 27 decembrie 2001, în condițiile reglementărilor naționale, nu satisfac exigențele de calitate a legii în sensul definit de CtEDO în jurisprudența sa constantă. Or, potrivit jurisprudenței Curții Constituționale hotărârea nr. 10 din 16 aprilie 2010 pentru revizuirea HCC nr. 16 din 28.05.1998 „Cu privire la interpretarea art. 20 din Constituția Republicii Moldova” în redacția Hotărârii nr.39 din 09.07.2001), pct.7, în Republica Moldova dreptul intern și cel internațional reprezintă un tot întreg, jurisprudența CtEDO face parte din dreptul accesoriu la tratatul internațional (*soft law*), ea devenind parte integrantă a dreptului intern.

65. Potrivit exigențelor constituționale de interpretare a normelor de drept „interpretarea unei norme de drept, presupune stabilirea sensului autentic și deplin al normelor constituționale, care poate fi realizat prin interpretarea textuală sau funcțională, în măsura în care poate fi dedusă din textul Constituției, ținând cont de caracterul generic al normei” (hotărârea Curții Constituționale nr. 10 din 18.11.2014, §10).

66. În speță, interpretarea art. 141 alin. (1) lit. a) din Constituție, la care a recurs pârâta CEC prin prisma prevederilor Legii nr. 764-XV din 27.12.2001, adoptată ulterior adoptării normei constituționale, nu satisface exigențele constituționale de interpretare a normelor constituționale, din motivul că norma la care se face trimitere în vederea definirii noțiunii de unitate administrativ teritorial de nivelul doi, la momentul instituirii normei constituționale, prin Legea constituțională nr. 1115-XIV din 05.07.2000, nu era adoptată și în acest sens, nu poate conduce la realizarea scopului interpretării normei constituționale: *stabilirea sensului autentic și deplin al normei constituționale*. Or, la momentul instituirii reglementărilor constituționale prin Legea constituțională nr. 1115-XIV din 05.07.2000, în conformitate cu prevederile art. 4 alin. (4), art. 10 din Legea privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova, abrogată la 29.01.2002, „unitate administrativ teritorială de nivelul doi” constituiau județele, unitatea administrativ-teritorială Găgăuzia și municipiul Chișinău.

67. Potrivit prevederilor anexei nr. 1 la Legea nr. 191-XIV din 12.11.1998, Republica Moldova la momentul instituirii reglementărilor constituționale, în redacția actuală a art. 141 din Constituție, era organizată în 10 unități administrativ-teritoriale de nivelul II, numite județe. Or, sensul autentic al prevederilor art. 141 alin. (1), lit. a) din Constituției, stabilit potrivit legii aplicabile la momentul instituirii reglementărilor prin Legea constituțională nr. 1115-XIV din 05.07.2000, la care face trimitere norma constituțională de blanchetă, perfect se încadrează condițiilor constituționale privind inițierea revizuirii constituției și nu succedă dificultăți de aplicare sau probleme legate de calitatea legii în sensul menționat *supra*, motiv din care operațiune de interpretare a prevederilor art. 141 alin. (1) lit. a) din Constituție, la care a recurs CEC prin prisma Legii nr. 764-XV din 27.12.2001, în sensul majorării pragului minim al numărului cetățenilor cu drept de vot, pentru inițierea revizuirii Constituției, reprezintă *ipso facto* o acțiune de instituire a altor reglementări de exercitare a dreptului constituțional de revizuire a Constituției decât cele definite de Constituție și nu identificarea sensului autentic și deplin a normei Constituționale.

68. Mai mult decât atât, potrivit hotărârii Curții Constituționale nr. 2 din 20.01.2015 § 118, o normă trebuie interpretată în sensul în care permite aplicarea ei, și nu în sensul care se exclude aplicarea ei. Or, interpretarea art. 141 alin. (1) lit. a) din Constituție, în sensul inaplicabilității prevederii constituționale privind instituirea pragului minim de 200 000 de cetățeni cu drept de vot, cărora potrivit Constituției li se recunoaște dreptul de a iniția revizuirea Constituției, este în principiu inadmisibilă, modificarea reglementării constituționale, privind definirea pragului minim de cetățeni cărora li se recunoaște dreptul de a iniția revizuirea Constituției, în speță de la 200 000 la 360 000 de cetățeni cu drept de vot, potrivit prevederilor art. 60, art. 66 din Constituție, în lumina interpretărilor date de Curtea Constituțională în jurisprudența menționată *supra*, nu poate fi realizată de o altă autoritate, decât Parlamentul Republicii Moldova.

69. Instanța reține că, potrivit deciziei Curții Constituționale, din 18.07.2008, emisă pe marginea solicitării de interpretare a lit. a) alin. 1 art. 141 din Constituție, sesizarea de interpretare a constituției s-a respins indicându-se *inter alia* că fondul sesizării îl constituie *neconcordanța* determinată de norma constituțională, care prevede că în fiecare din cel puțin jumătate de unități administrativ-teritoriale de nivelul doi, trebuie înregistrate cel puțin 20000 de semnături în sprijinul inițiativei de revizuire a Constituției, în raport cu Legea nr. 764-XV din 27 decembrie 2001, problema abordată în sesizare fiind de competența legislativului, necesară a fi soluționată prin modificarea normei constituționale. Or, asigurarea calității legii ține de obligația pozitivă a statului, neexecutarea căreia, în conformitate cu prevederile art. 5 alin. (2) din

cauza în legii, precum și obligația pozitivă a statului, necesitatea careia, în conformitate cu prevederile art. 5 alin. (2) din CPC, nu poate constitui temei de a refuza apărarea judiciară a dreptului reclamantului pretins a fi încălcat.

70. Instanța reține că potrivit jurisprudenței Curții Constituționale, prin adoptarea Constituției, actul juridic cu forță juridică supremă, a fost consacrat statul ca un bun comun al întregii societăți. Una dintre cele mai importante obligații ale unui stat democratic bazat pe lege și justiție este de a respecta, de a apăra și de a proteja valorile, precum și drepturile omului și libertățile, pe care se bazează Constituția însăși, a căror consacrare, apărare și protecție efective constituie la *raison d'être* a statului însuși. În caz contrar, nu ar fi posibil ca statul să fie considerat bunul comun al întregii societăți (hotărârea CC nr. 7 din 04.03.2016, §60).

71. Natura Constituției de act cu forță juridică supremă și ideea de constituționalitate implică faptul că nu există și nici nu pot exista lacune sau contradicții interne ale Constituției (Avizul nr.1 din 22 septembrie 2014) (Idem §69). Or, noțiunea, natura și scopul Constituției, stabilitatea Constituției ca valoare constituțională și imperativul armoniei între prevederile Constituției, menționate *supra*, implică anumite limitări de fond și procedurale cu privire la modificarea Constituției (Idem §71).

72. În speță, pretinsa „contradicție internă ale Constituție” și dezechilibrarea „armoniei” prevederilor constituționale, stipulate la art. 141 alin. (1) lit. a) din Constituție, a intervenit cu ocazia instituirii prin Legea nr. 764-XV din 27.12.2001, de noi reglementări legislative privind organizarea administrativ-teritorială. Or, în conformitate cu prevederile art. 12 alin. (2) CPC, în cazul în care reglementările legislative care nu corespund unei legi sau unui act normativ cu o putere juridică superioară, instanța aplică legea cu putere juridică superioară

73. În conformitate cu prevederile art. 7 din Constituție, nici o lege și nici un act juridic care contravine Constituției nu are putere juridică. **Or, în speță Legea nr. 764-XV din 27.12.2001 ipso factum instituie dezechilibru constituțional dintre prevederilor constituționale stipulate la art. 141 alin. (1) lit. a) din Constituție, în sensul modificării într-o procedură neadmisă de lege a prevederilor constituționale privind „pragul minim de 200 000 de cetățeni cu drept de vot”, atentând la „stabilitatea Constituției” în calitate de valoarea fundamentală necesară asigurării continuității statului și asigurării ordinii și legislației constituționale, precum și pentru asigurarea punerii în aplicare a obiectivelor declarate în Constituție, pe care se întemeiază Constituția însăși (hot. CC nr. 7 §61).**

74. Instanța reține că aplicarea de către pârâta CEC a Legii nr. 764-XV din 27.12.2001 la adoptarea hotărârii contestate, a avut drept efect materializarea modificării prevederilor constituționale, într-o procedură neadmisă de lege, în sensul majorării pragului minim de 200 000 (cetățeni cu drept de vot) care conform art. 141 alin. (1) lit. a) din Constituție, dispun de dreptul de a iniția revizuirea Constituție, la 360 000 de cetățeni. Or, aplicarea prevederilor Legii nr. 764-XV din 27.12.2001, în vederea precizării reglementărilor constituționale, s-a realizat în fraudă Constituției, în calitate de Lege Supremă și a drepturilor cetățeanului cu drept de vot.

75. În conformitate cu prevederile art. 12 alin. (3) CPC, instanța de judecată fiind pusă în situația inexistenței normei de drept aplicabile în vederea precizării reglementărilor constituționale, privind condițiile de exercitare a dreptului constituțional de revizuire a Constituției, va aplică norma de drept care reglementează raporturi similare (analogia legii), iar în lipsa unei astfel de norme, se conduce de principiile de drept și de sensul legislației în vigoare (analogia dreptului), nefiind admisă aplicarea prin analogie a normei de drept care derogă de la dispozițiile generale, restrânge drepturi sau stabilește sancțiuni suplimentare. **Or, în conformitate cu prevederile art. 5 alin. (2) CPC, reclamantului nu-i poate fi refuzată apărarea judiciară a dreptului din motivul inaplicabilității Legea nr. 764-XV din 27.12.2001 și lipsei unei reglementări legale privind precizarea condițiilor de exercitare a dreptului, invocat în calitate de temei al pretențiilor formulate în acțiune.**

76. Potrivit prevederilor art. 141 alin. (1) lit. a) din Constituție, exercitarea dreptului la inițierea revizuirii constituției, urmează a fi realizat de un număr de 200 000 de cetățeni ai Republicii Moldova cu drept de vot care trebuie să provină din cel puțin jumătate din unitățile administrativ teritoriale, iar în fiecare din ele trebuie să fie înregistrate cel puțin 20000 de semnături.

77. În sensul definit la momentul instituirii reglementărilor constituționale privind condițiile de exercitare a dreptului privind inițierea referendumului, de Legea privind organizarea administrativ teritorială, cei 200 000 de cetățeni cu drept de vot, trebuiau să provină din jumătate de unități administrativ-teritoriale de nivelul doi în care să colecteze un minim de semnături, care reprezintă mai mult de jumătate din numărului minim de cetățeni cu drept de a iniția revizuirea Constituției. Or, cei 200 000 de cetățeni cu drept de a iniția revizuirea constituției, în sensul atribuit de legislatorul constituant la momentul instituirii reglementărilor constituționale, urmau să colecteze în jumătate din cele 12 unități administrativ-teritoriale de nivelul doi câte 20 000 de semnături.

78. Potrivit prevederilor art. 4 alin. (4), din Legea nr. 764-XV din 27.12.2001, raioanele, municipiul Chișinău, municipiul Bălți și unitatea administrativ teritorială Găgăuzia, constituie nivelul al doilea. Astfel, numărul total de unități administrativ-teritoriale de nivelul doi este de 35 de unități.

79. Instanța de judecată, analizând prevederile legale, aplicabile la momentul modificării art. 141 din Constituție, în raport cu modificările organizării administrativ teritoriale, survenite ulterior, în vederea identificării sensului reglementărilor instituite, constată că numărul unităților administrativ-teritoriale de nivelul doi a fost majorat de la 12 la 35, iar pentru jumătatea dintre acestea - 6 unități, s-a impus colectarea unui număr de minimum 20 000 de semnături, numărul total de 120 000 de semnături reprezentând caracteristicile provenienței grupului cu drept de a iniția modificarea constituției, sarcina de colectare a semnăturilor în jumătate din unitățile administrativ-teritoriale de nivelul doi, adică cele 18 unități administrativ-teritoriale de nivelul doi, care corespund proporțional celor 6 la momentul instituirii reglementării. Or, aplicând prin analogie condițiile de exercitare a dreptului la inițiativa revizuirii Constituției, stabilite de legislator potrivit reglementării legislative a organizării administrativ-teritoriale, la momentul adoptării Legii constituționale nr. 1115-

80. Instanța de judecată reține, că o normă este „previzibilă” dacă oferă o anumită garanție împotriva atingerilor arbitrare din partea puterii publice și contra aplicării extensive a unei restricții în detrimentul justițiabilului (Centro Europa §143, Başkaya și Okçuoğlu c. Turciei §36), motiv din care aplicare analogiei dreptului la care s-a recurs datorită neexecutării de către autoritatea legislativă a obligației pozitive privind eliminarea „neconcordanței” Legii nr. 764-XV din 27.12.2001, constatată de Curtea Constituțională prin decizia din 18.07.2008, în sensul expus supra, este „previzibilă” și reflectă echilibrul constituțional și esență reglementărilor constituționale în raport cu modificarea administrativ-teritorială survenită ulterior. Or, aplicarea prin analogie a normelor de drept care derogă de la dispozițiile generale sau restrâng drepturile, în speță drepturile cetățenilor privind inițierea revizuirii Constituției, în conformitate cu prevederile art. 12 alin. 3 CPC, nu se admite, condiție îndeplinită în speță.

81. Potrivit proceselor-verbale privind totalizarea rezultatelor colectării semnăturilor susținătorilor referendumului republican constituțional desfășurat în perioada 14 decembrie 2015 – 14 martie 2016, predate de reclamant CEC, se atestă faptul că în 21 unități administrativ teritoriale de nivelul doi a fost acumulat minimum de 6667 de semnături, motiv din care instanța de judecată, ajunge la concluzia că reclamantul Grupul de Inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional, s-a conformat condițiilor impuse de constituție, în sensul autentic la momentul instituirii, privind inițierea revizuirii Constituției, motiv din care propunerea de efectuarea referendumului republican pentru revizuirea Constituției Republicii Moldova, urma a fi admisă.

82. Astfel, interpretarea extincțivă a prevederilor Constituționale de către pârâta CEC, contrar principiilor de interpretare a normelor Constituționale în defavoarea cetățeanului cu drept de a iniția revizuirea Constituție și contrară stabilității și armoniei reglementărilor constituționale, instituind *ipso facto* modificări a sensului autentic al prevederilor constituțională și întemeierea actului contestat în baza unor norme de drept arbitrar instituite de pârâtă, în conformitate cu prevederile art. 26 alin. (1) lit. a) și b) din Legea contenciosului administrativ, sunt reținută de instanța în calitate de temei de anulare a hotărârii contestate, nr. 4608 din 30.03.2016 „cu privire la rezultatele verificării listelor de subscripție prezentate de grupul de inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional”.

83. În conformitate cu prevederile art. 1 alin. (1) din Legea contenciosului administrativ, contenciosul administrativ ca instituție juridică are drept scop contracararea abuzurilor și exceselor de putere ale autorităților publice, apărarea drepturilor persoanei în spiritul legii, ordonarea activității autorităților publice, asigurarea ordinii de drept.

84. În acest sens, apărarea dreptului încălcat de o manieră „efectivă”, nu poate avea loc în alt mod decât prin repunerea reclamantului Grupul de Inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional în situația în care violarea dreptului garantat de lege, nu ar fi existat. Or, potrivit jurisprudenței CtEDO, repararea violării dreptului persoanei, în sensul exigențelor de echitate a procesului judiciar, drept garantat la art. 6 din Convenție, impune *inter alia* obligația de reparare a consecințelor acestei violări în așa mod, încât să se restabilească pe cât e posibil situația existentă înainte de violare (Brumărescu v. România, nr. 28342/95 §19, Oferta Plus v. Moldova, nr. 14385/04 din 12.02.2008, §70).

85. În conformitate cu prevederile art. 157 din Codul Electoral, nu mai târziu de ultima zi a termenului de colectare a semnăturilor, grupul de inițiativă întocmește un proces-verbal în care indică data înregistrării grupului de inițiativă, numărul de semnături colectate, data încheierii colectării semnăturilor. Procesul-verbal, semnat de membrii grupului de inițiativă, și listele de subscripție se prezintă Comisiei Electorale Centrale. În termen de 15 zile de la prezentarea listelor de subscripție, Comisia Electorală Centrală verifică autenticitatea semnăturilor (fiecare sau la alegere) de pe listele care au fost prezentate. Dacă în listele de subscripție apar două sau mai multe semnături ale aceleiași persoane, aceste semnături se exclud. Listele de subscripție prezentate cu încălcarea prevederilor art.156 alin.(1) se anulează. După verificarea listelor de subscripție, Comisia Electorală Centrală adoptă o hotărâre cu privire la inițierea referendumului. În cazul în care nu a fost prezentat numărul necesar de semnături, Comisia Electorală Centrală adoptă o hotărâre privind respingerea propunerii de a efectua referendumul republican și anularea înregistrării grupului de inițiativă. Procesul-verbal de verificare a listelor de subscripție, listele verificate și hotărârea Comisiei Electorale Centrale privind inițierea referendumului se remit în termen de 3 zile Biroului permanent al Parlamentului.

86. În speță, potrivit hotărârii contestate, se constată că în urma verificării cantitativă a listelor de subscripție, s-a constatat că doar în 3 unități administrativ-teritoriale de nivelul 2 din 34 de unități administrativ-teritoriale de nivelul 2 a fost acumulat numărul minim de 20 000 de semnături, dedus de CEC prin interpretarea arbitrară a prevederilor Constituționale în sensul restrângerii arbitrare a dreptului constituțional la inițierea revizuirii Constituției. Or, alte obiecții pe marginea listelor de subscripție, în sensul anulării listelor în conformitate cu prevederile art. 156 alin. 1 din Codul Electoral, nu au fost menționate sau invocate în instanța de judecată, în termenul și modul stabilit de lege, motiv din care instanța de judecată constatând interpretarea ilegală de către pârâta CEC a prevederilor constituționale privind modul de exercitare a dreptului la inițierea modificării Constituției, care a servit în esență drept temei de respingere a propunerii de efectuare a referendumului republican pentru revizuirea Constituției Republicii Moldova, ajunge la concluzia că pârâta CEC, în conformitate cu prevederile art. 157 din Codul Electoral, a avut obligația legală de a adopta hotărârea cu privire la inițierea referendumului republican pentru revizuirea Constituției.

87. În acest sens, instanța reține că neîntemeiată afirmația pârâtei, că în cazul admiterii acțiunii și obligării CEC să emită actul solicitat de reclamant s-ar admite o ingerință în activitatea CEC , întrucât contracararea abuzurilor autorităților,

apărarea drepturilor persoanei în spiritul legii, ordonarea activității autorității publice, asigurarea ordinii de drept, potrivit definiției legalității date de Curtea Constituțională, ține de esența contenciosului administrativ, motiv din care obligarea CEC de a acționa în limitele atribuțiilor stabilite de lege, în sensul adoptării hotărârii cu privire la inițierea referendumului republican constituțional pentru revizuirea Constituției Republicii Moldova, în prezența temeiurilor prevăzute de lege, constată și justificate în cadrul procesului judiciar, reprezintă în circumstanțele speței, un remediu eficient de restabilire a dreptului încălcat, susceptibil de a asigura finalizarea inițiativelor populare și a cererilor de referendum provenite de la un segment al electoratului, în sensul pct. 3.3., lit. „d” al Codului de bune practici în materii de referendum. Or, potrivit jurisprudenței CtEDO, un recurs efectiv în sensul articolul 13 al Convenției, trebuie să ofere un remediu „eficient”, atât în practică, cât și în drept (Mitropolia Basarabiei și alții c. Moldovei hot. CtEDO din 13.12.2001), susceptibil de a remedia situația reclamantului în sensul restabilirii dreptului încălcat.

88. Cele relatate în ansamblu, în opinia instanței, relevă că, hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 4608 din 30 martie 2016 „cu privire la rezultatele verificării listelor de subscripție prezentate de grupul de inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional”, este ilegală în fond ca fiind emisă contrar prevederilor legii și cu depășirea competenței CEC în sensul interpretării Constituției, instituind arbitrar modificări constituționale, constituind în conformitate cu prevederile art. 26 alin. 1 lit. a), b) din Legea contenciosului administrativ, temei de anulare a hotărârii contestate, iar ca efect, instanța, conform art. 25 alin. (1) lit. b) din Legea contenciosului administrativ, va obliga Comisia Electorală Centrală să adopte o hotărâre cu privire la inițierea referendumului republican constituțional pentru revizuirea Constituției Republicii Moldova.

89. Instanța respinge argumentele pârâtului referitoare la faptul că reclamantul avea obligația de a acumula numărul de semnături de câte 20000 din jumătate din unitățile administrativ-teritoriale din Republica Moldova, deoarece acesta instituie în acest mod un număr mai mare de cetățeni care au dreptul de a solicita inițierea referendumului, majorând numărul acestora de la 200000 la 360000 și, concomitent, anulează dreptul a 200000 de cetățeni de a cere inițierea referendumului constituțional pe motiv că impune condiții ce nu pot fi evident realizate de către aceștia, după cum s-a indicat mai sus.

90. La fel, instanța respinge trimerile pârâtului la Ghidul colectorului de semnături în susținerea desfășurării referendumului republican pentru revizuirea Constituției, deoarece acest ghid, fiind inferior după ierarhie unui act normativ constituțional, nu poate impune reclamantului cerințe mai aspre decât cele instituite de Lege și nu poate anula efectele pozitive ale Legii ce oferă dreptul unui anumit număr de cetățeni de a cere inițierea referendumului.

91. Din aceleași motive sunt nefondate și trimerile pârâtului la avizul Curții Constituționale nr. 2 din 10.11.2015, deoarece statul, prin intermediul autorităților sale, nu poate limita drepturile cetățenilor care dispune de dreptul vizat la art. 141 al Constituției.

92. Din considerentele menționate instanța de contencios administrativ a Curții de Apel Chișinău ajunge la concluzia de a admite cererea de chemare în judecată depusă de Grupul de Inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional, reprezentat de Andrei Năstase, președintele Biroului executiv, a anula hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 4608 din 30 martie 2016 „cu privire la rezultatele verificării listelor de subscripție prezentate de grupul de inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional”, și a obliga Comisia Electorală Centrală să adopte o hotărâre cu privire la inițierea referendumului republican constituțional pentru revizuirea Constituției Republicii Moldova.

93. În conformitate cu prevederile art. 65-67 Cod electoral, art. 25-26 din Legea contenciosului administrativ, și art. 277-278, art. 238-241 Cod de procedură civilă, instanța de contencios administrativ a Curții de Apel Chișinău,-

H O T Ă R Ă Ș T E :

Se admite cererea de chemare în judecată înaintată de Grupul de Inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional, reprezentat de Andrei Năstase, președintele Biroului executiv către Comisia Electorală Centrală privind anularea hotărârii Comisiei Electorale Centrale nr. 4608 din 30 martie 2016 „cu privire la rezultatele verificării listelor de subscripție prezentate de grupul de inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional” și obligarea Comisiei Electorale Centrale să adopte o hotărâre cu privire la inițierea referendumului republican constituțional.

Se anulează hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 4608 din 30 martie 2016 „cu privire la rezultatele verificării listelor de subscripție prezentate de grupul de inițiativă pentru desfășurarea referendumului republican constituțional”.

Se obligă Comisia Electorală Centrală să adopte o hotărâre cu privire la inițierea referendumului republican constituțional pentru revizuirea Constituției Republicii Moldova.

Hotărârea poate fi atacată cu recurs în Curtea Supremă de Justiție în termen de 3 zile din momentul pronunțării, prin intermediul Curții de Apel Chișinău.

Președintele ședinței,

Judecătorul Curții de Apel Chișinău

Domnica Manole